Uitvoeringsplan ondermijning Weststellingwerf

1. Inleiding

Integraal Veiligheidsbeleid 2024 – 2027

Op 4 december 2023 is door de gemeenteraad een nieuw veiligheidsbeleid vastgesteld voor de periode 2024 – 2027. Er is gekozen voor meer dynamisch beleid waarin de raad de prioriteiten heeft vastgesteld en jaarlijks geïnformeerd wordt over voortgang van de activiteiten op de gekozen prioriteiten.

Prioriteiten
Het Integraal Veiligheidsplan van de gemeente Weststellingwerf bevat de volgende Prioriteiten:

- De aanpak van ondermijnende criminaliteit.
- De weerbaarheid tegen digitale criminaliteit vergroten.
- Het verbinden van zorg en veiligheid voor een veilige woon- en leefomgeving.
- Lokale verbinding en betrokkenheid bij brandveiligheid en crisisbeheersing.

De aanpak van ondermijnende criminaliteit uit dit Integraal Veiligheidsbeleid 2024 – 2027 (IVB 2024 – 2027) bevat, naast nieuwe fenomenen, vervolgacties vanuit het vorig IVB. Denk hierbij aan de doorontwikkeling van de Friese Norm. De doelstelling van de Friese Norm is dat alle bestuurlijke overheidsinstanties in Friesland dezelfde beleidsregels en -doelen nastreven. Door bijvoorbeeld transities in wet- en regelgeving konden sommige acties niet worden afgerond.

Beleidscyclus
Voor de gekozen prioriteiten wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld. De gemeenteraad krijgt jaarlijks via de begrotingscyclus inzicht in de activiteiten die worden gepland en uitgevoerd. De verantwoording over de uitvoering van de prioriteiten is kwalitatief van aard, namelijk welke acties zijn uitgevoerd, welke doelgroep is bereikt en wat is het bereik geweest? Criminaliteitscijfers worden waar mogelijk ondersteunend gebruikt. Het plan wordt vervolgens bijgesteld en besproken met de relevante partners.

Het integraal ondermijningsbeeld Zuidoost Fryslân
Bij ondermijnende criminaliteit gaat het vrijwel altijd om delicten die gepleegd worden in georganiseerd verband, waarbij financieel gewin het belangrijkste motief is. Het gaat bijvoorbeeld om drugshandel, witwassen, fraude en mensenhandel. De risico's die deze verschijningsvormen met zich meebrengen zijn meestal niet (direct) zichtbaar, maar zijn wel voelbaar in de maatschappij en heeft zichtbare gevolgen voor de inwoners. Denk daarbij aan verloedering op straat en verwaarlozing van panden, een drugslab in een woonwijk dat gevaarlijke situaties kan opleveren, maar ook aan het misbruik maken van kwetsbare personen, zoals onze jongeren. Ondermijning is dus niet onschuldig, en heeft (op termijn) zichtbare gevolgen voor de inwoners. Daarom is het speerpunt aanpak van ondermijnende criminaliteit een onderwerp dat de afgelopen jaren steeds meer urgentie heeft gekregen, zowel landelijk, regionaal als op lokaal niveau.

Essentieel van de bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit is 'barrières opwerpen' en 'hinderen'. Met ons instrumentarium willen we, in samenwerking met de partners, de criminele industrie verstoren.

2. Uitvoeringsplan ondermijning 2024 – 2025

Kwalitatieve doelstelling 2025
In 2025 is de gemeente Weststellingwerf weerbaar en weet misbruik van de gemeentelijke faciliteiten en regelgeving te minimaliseren. Wet Bibob is een belangrijk instrument om barrières op te werpen tegen ondermijning. In 2025 heeft het Bibob-beleid een prominente plek in de gemeentelijke organisatie. De APV blijft een aandachtspunt waarbij voor ons het accent ligt op de bestuurlijke bestrijding van ondermijning. In 2025 is onze rol als regiehouder verankerd in de gemeentelijke organisatie. Inwoners en bedrijven zijn bewust van de risico's van ondermijning. Voor inwoners en ondernemers is zichtbaar dat er opgetreden wordt tegen ondermijnende criminaliteit. In 2025 hebben we een globaal beeld van het drugsgebruik in de gemeente Weststellingwerf.

2.1 Bestuurlijke informatiepositie

Bij de bestuurlijke informatiepositie gaat het om informatiestroom in te richten, het proces te borgen en zorgvuldigheid in te bouwen.

Medewerkers uit verschillende delen van de organisatie bezitten unieke en waardevolle gegevens. In hun eigen werk zien zij zaken die soms wel en soms niet snel te linken zijn aan ondermijnende criminaliteit. Voor het versterken van de informatiepositie van de gemeente is het nodig om vertegenwoordigers van de meeste aangewezen teams periodiek met elkaar in gesprek te brengen, waardoor losse gegevens leiden tot bruikbare informatie en kennis.

De informatie van collega's en samenwerkingspartners is in de afgelopen IVB periode nuttig en waardevol gebleken. Echter wordt een goede duiding en verankering van de informatie gemist. Met behulp van een intelligence software werken we aan het veredelen van informatie waardoor onze informatiepositie steviger en betrouwbaarder wordt.

Ondermijningsprogramma
Cluster Veiligheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van het ondermijningsprogramma. Een belangrijke taak is het bewust maken van partijen. Voor de gemeentelijke organisatie zijn dat de collega's van andere teams, het bestuur en de gemeenteraad. Extern zijn dat onze partners, inwoners, bedrijven en instellingen. Cluster Veiligheid zorgt voor deze verbindingen door:

1. Het organiseren van een bewustwordingssessies over en het borgen van de wet Bibob voor gemeentemedewerkers die binnen de reikwijdte van de wet Bibob vallen (in ieder geval EZ, Sociaal domein, VTH, Ruimtelijke Ordening).
2. Agenderen van ondermijning op het tweemaandelijkse afstemmingsoverleg veiligheid, Sociaal domein, VTH en directie.
3. Ondermijning bespreken met interne collega's, met daarbij aandacht voor de wet Bibob en het gebruik van integriteitsclausules.

Samenwerking OWO-VTH
De samenwerking met OWO-VTH is essentieel. In de doorontwikkeling van OWO-VTH heeft Cluster Veiligheid een beleidsbepalende, financiële, adviserende en aanjagende, rol. In samenwerking met OWO-VTH doen we dit door:

1. De rol van de Bibob-coördinator minder kwetsbaar te maken. In onze rol als adviseur zijn wij in gesprek met OWO-VTH dat de Bibob-onderzoeken door meerdere medewerkers kunnen worden uitgevoerd. Hierdoor wordt de rol van de Bibob-coördinator minder kwetsbaar.
2. De informatiepositie van OWO-VTH sterker te maken. Door het investeren in smart solution willen we het werk informatiegestuurd maken.
3. Oog te hebben voor de bezetting en haar werkproces. Wij adviseren en denken mee in de positionering van functies binnen OWO-VTH.
4. Het Bibob beleid een prominente plek in de organisatie geven. Samen met OWO-VTH maken wij de gemeentelijke organisatie bewust van het inzetten van de Wet Bibob.
5. Ondersteuning bij integrale controles in het kader van het tegengaan van ondermijning. Vanuit het integraal veiligheidsbeleid bepalen wij samen met de ketenpartners, waaronder OWO-VTH; data, capaciteit, onderwerp en doelen van de controles.

Digitaal Opkopers Register (DOR)
Cluster Veiligheid gaat in samenwerking met de OWO-VTH het Digitaal Opkopers Register actualiseren en in de gemeentelijke organisatie borgen middels een Digitaal Opkopers Loket (DOL).

Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI)
Door onderzoek te verrichten naar druggerelateerde preparaten in het riool kan Wetterskip Fryslân, een globaal overzicht genereren van de hoeveelheid drugs die in de gemeente wordt gebruikt. Samen met onder andere het Sociaal domein gaat cluster Veiligheid de opgeleverde data analyseren en zo nodig omzetten in preventieve en/of repressieve acties.

Hennepconvenant
Hennepteelt en drugshandel zijn veelvoorkomende ondermijningspraktijken. Provinciaal werken we aan een geactualiseerd regionaal hennepconvenant. Samen met de regionale werkgroep draagt cluster Veiligheid zorg voor de coördinatie met betrokken partners van het hennepconvenant en doet voorstellen tot actualisatie daarvan.

Zorgfraude
De kansenstructuur voor zorgfraude is in het hele land riant, zo ook lokaal. Uit onderzoek[1] blijkt het eenvoudig te zijn om forse bedragen te verdienen waardoor cliënten ontoereikende zorg krijgen. Dit komt door een optelsom van omstandigheden, het is bijvoorbeeld eenvoudig om actief te worden als zorgaanbieder en de pakkans bij zorgfraude is laag. Door het vergroten van de informatiepositie en het inzetten van de Wet Bibob gaan we de zorgfraude aanpakken.

[1] Rapport Ondermijning 2024, Tops en Van der Torre. De Algemene Rekenkamer (2022) constateert “Een zorgelijk gebrek aan daadkracht” bij het bestrijden van zorgfraude.

2.2 Bestuurlijke instrumenten

Bij bestuurlijke instrumenten gaat het om beleid en regelgeving aan te scherpen voor de bestrijding ondermijning. Het IVB 2020 – 2023 heeft gezorgd voor een stevige basis en een geborgde uitbreiding van instrumenten. Het IVB 2024 – 2027 en dit Uitvoeringsplan bouwt verder aan de gelegde basis.

De inzet en het actueel houden van bestuurlijke instrumenten wordt gemonitord door het cluster Veiligheid. Belangrijkste input hiervoor zijn de signalen in het LIO en bestuurlijke rapportages van de politie. Verder volgen we landelijke ontwikkelingen op verschillende beleidsterreinen en willen we anticiperen op gewijzigde wet- en regelgeving.

De wet Bibob
Het Bibob-beleid komt uit 2017 en heeft een aantal transities doorgemaakt. De transitie van 2023 is afgerond en wordt verwerkt in een geactualiseerd Bibob-beleid. Vanuit de doorontwikkeling van de Friese Norm is besloten dat het Bibob-beleid en haar mogelijkheden een belangrijke methodiek is om barrières op te werpen tegen malafide partijen of personen.

Actualisering van het Bibob-beleid betekent in ieder geval:
- Opnemen van de wetswijziging van juli 2022 en de transitie van 2023. Deze wijziging leidt tot een uitbreiding van de reikwijdte van de Wet Bibob, bijvoorbeeld op het gebied van vastgoedtransacties, zorgaanbieders en aanbestedingen. Verder zijn de onderzoeksmogelijkheden en de bevoegdheden tot informatiedeling van bestuursorganen verder verruimd.
- Verder werken aan de interne bewustwording en het toepassingsbereik van het beleid.

2.3 Drugscriminaliteit

In het recente onderzoek naar ondermijning in Friesland[2] komt drugscriminaliteit nadrukkelijk naar voren als aandachtsgebied. De gemeente kenmerkt zich door een groot buitengebied, goede infrastructuur en industrieterreinen. Gecombineerd met weinig toezicht biedt dat kansen voor criminele activiteiten.

Lokale gelegenheidsstructuren in beeld
In samenwerking met de ketenpartners worden risicobranches en netwerken in kaart gebracht. Het gaat hierbij in ieder geval om:
- Het buitengebied waar gelegenheden, zoals maïsvelden (i.v.m. buitenteelt), leegstaande schuren en stallen in kaart worden gebracht.
- De industriegebieden waar (rechts)personen en locaties in beeld gebracht worden.
- Het in kaart brengen van kwetsbare infrastructuur.

Preventie en voorlichting
Door preventie en voorlichting kan het risico van drugscriminaliteit kleiner gemaakt worden en krijgt de gemeente beter zicht op het gebied. Publieke voorlichting over de veiligheidsrisico's bij het produceren van drugs door bijvoorbeeld:
- Voorlichtingscampagnes
- Onder aandacht brengen bij dorpsbelangen, wijken en/of buurten.
- Bezoeken van leegstaande schuren en loodsen door toezichthouders

[2] Rapport Ondermijning in Fryslân 2024, auteurs: Tops en Van der Torre.

Integrale controles
Naast preventie wordt ook ingezet op repressieve acties samen met andere handhavingsinstanties, zoals politie, douane en belastingdienst. De integrale controles vinden in ieder geval op:

- Bedrijventerreinen
- Bedrijven in risicobranches

2.4 Jonge aanwas

De jonge aanwas in de criminaliteit vormt een prioriteit in de gemeenten van Zuidoost Friesland. Verschillende signalen uit de praktijk duiden op de aanwezigheid van criminele jeugd, ook in Weststellingwerf. Signalen uit de praktijk, bijvoorbeeld van het voortgezet onderwijs, wijzen op de aanwezigheid van jongeren die drugs en andere middelen gebruiken en verhandelen.

De delicten waar jongeren zich mee bezig houden zijn divers. De sociale wereld speelt zich zowel fysiek als online af. Landelijk zien we ook verwevenheid tussen traditionele en digitale delicten (die overigens niet alleen voor jeugd gelden). Uit onderzoek[3] is gebleken dat regelmatig traditionele (niet-digitale) delicten gepleegd worden voor of na online delicten. Met die verwevenheid van online en traditionele delicten moeten we rekening houden. Dit uitvoeringsplan heeft voor een deel een overlapping met het uitvoeringsplan Digitale Criminaliteit, waarin de aanpak wordt beschreven.

Preventie en voorlichting
Het uitvoeringsplan Digitale Criminaliteit beschrijft de interventies die de gemeente in samenwerking met verschillende publieke en private partners inzet op het gebied van digitale criminaliteit. De interventies worden ingezet om ondernemers, inwoners (jongeren, ouderen) alert, bewust en weerbaar te maken tegen digitale criminaliteit. Daarnaast willen we een handelingsperspectief bieden.

We zetten ons in om te voorkomen dat inwoners en bedrijven slachtoffer worden van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. Hierin is veel ruimte voor initiatieven van en participatie en samenwerking met inwoners en ondernemers. Een publiek-private samenwerking met de politie en private partijen zoals het bankwezen, verzekeringswezen en de scholen willen we zoveel als mogelijk stimuleren.

Repressieve interventies
Naast preventie is bij escalerend gedrag, waarbij de openbare orde wordt verstoord, een repressieve interventie ook nodig. Dit doen we onder andere door:

- Het inzetten van Persoonsgebonden Aanpak (PGA). Afhankelijk van de situatie voeren we dit gesprek samen met politie en/of Sociaal domen.
- Met behulp van het 7 Stappenplan pakken we problematische jeugdgroepen en groepsgedrag aan. Deze methodiek schetst een heldere rolverdeling tussen de betrokken partijen en biedt handvatten voor informatieoverdracht.
- Het inzetten van bijvoorbeeld bestuurlijk instrumenten, zoals bijvoorbeeld een gebiedsverbod.

[3] Monitor Jeugdcriminaliteit 2020 (p. 157 e.v.), Zeijlmans en Van der Laan, 2021.